

נר ליואל

סיפור לפרשת השבוע
לע"נ יואל בן ברוך
גליון 59 פרשת עקב תשפ"ו

"וַיִּדְעַתָּ עִם לִבְכָּךְ" – הלב נעשה שותף לידיעה

בפרשת עקב נאמר: "וַיִּדְעַתָּ עִם לִבְכָּךְ, כִּי כָאֲשֶׁר יִסֹּר אִישׁ אֶת בְּנוֹ, ה' אֱלֹקֶיךָ מִסְּפָרָךְ". לשון הפסוק טעונה בייאור. שהלא היה ראוי לומר בקצרה: "וידעת כי כאשר ייסר איש את בנו...". מה באה התורה להוסיף במילים "עם לביבך"? ונראה לבאר זאת על פי הפסוק שבפרשה הקודמת, שם נאמר: "וַיִּדְעַתָּ הַיּוֹם וְהָשַׁבְתָּ אֶל לִבְכָּךְ, כִּי ה' הוּא הָאֱלֹקִים...". לכאורה שני הפסוקים עוסקים בחיבור הידיעה אל הלב, אך התורה משנה בהם את לשונה, ונבאר.

בפרשת ואתחנן נאמר: "והשבות אל לביבך". יש כאן תהליך. תחילה האדם יודע בשכלו, ולאחר מכן מוטלת עליו העבודה להשיב את הידיעה אל הלב, עד שלא תהיה ידיעה מופשטת בלבד, אלא הכרה פנימית.

אבל בפרשת עקב התורה איננה מדברת עוד על תהליך, אלא על מצב שכבר הושג. לא נאמר "אל לביבך", אלא "עם לביבך".

אין כאן עוד ידיעה שהאדם מבקש להחדיר אל הלב, אלא ידיעה שהלב עצמו שותף לה. השכל והלב אינם עוד שני כוחות שיש לגשר ביניהם, אלא הם מעידים יחד על אותה אמת.

סיפור לפרשת השבוע לחם של וריד

בבית החולים גילו שהפגיעה בבטן עשתה שם בלגן. מערכת העיכול עבדה בקושי, כמו משאית שנגמר לה הדלק באמצע עליה. רופא בעל קול דק הסביר, "בינתיים אתה לא אוכל דרך הפה. הזנה דרך הווריד. מעט נוזלים, להרטבה בלבד."

"כמה זמן?"

הוא סידר את הדף בקלסר. "נראה לפי ההתקדמות."

"....כמה זמן זה לפי ההתקדמות?"

הוא הרים אלי מבט. האמת, היו לו עיניים טובות, אבל לא כאלה שמחלקות הבטחות.

"אריה, הגוף שלך עכשיו עובד לאט."

הימים הבאים באו בלי סדר. אחי יוסי הגיע מעפולה עם שקית תפילין וספר תהילים קטן. הילדים שלו ציירו לי ציור, אמבולנס עם גלגלים ענקיים ואיש מחייך... אמא שלי, שתהיה בריאה, ישבה ליד המיטה וקילפה תפוח.

היה שם עוד מאושפז אחד בחדר, זאביק מקריית שמונה, נהג הסעות, איש עם שפם קצר וביטחון עצמי מופלג.

"אחי", אמר לי, "אוכל זה הדלק של הגוף. תאכל בשקט מה שנותנים לך. מה יש? אתה עוד תחזור לדפוק שווארמות."

הוא חשב שהוא מנחם אותי...

לילה אחד שמעתי אותו מתמקח עם האחיות על מלח. "בלי מלח זה לא אוכל בכלל, זה עונש מנהלי." אני צחקתי קצת, ואז הצחוק משך לי בבטן והפך לכאב מכוער בפנים.

זאביק ראה, הניח את הכף שלו.

"סליחה, שור. יצאתי חמור..."

"אתה לא חמור. חמור לפחות סוחר..."

הוא חייך. מאז אכל קצת יותר בשקט.

הכי קשה לא היה הכאב. כאב מתרגלים אליו. הקשה ביותר היה הריח של האוכל במחלקה. קוסקוס שבא במגש סגור. לחם פרוס של בית חולים, יבש, עצוב, ועדיין לחם. תה עם סוכר. מרק עוף שצבעו צהוב חיוור, ובכל זאת ידע לעשות לי מהפכה באף.

הזנה דרך הווריד היא דבר מכובד, הרופאים אמרו. חיים מזה. נכון. חיים. אבל אין בזה טעם. הגוף מקבל, והאדם עצמו נשאר בחוץ.

יום אחד נכנס ר' חיים לייב.

"אריה, אתה מבין שאין עכשיו שום לחם, כן?"

האח אמר את זה בשבע ורבע בבוקר, בבית החולים זיו בצפת, עם כוסיית פלסטיק שקופה ביד. שכבתי על הגב, בן שלושים וחמש, אינסטלטור מעפולה, איש שמפרק סיפונים סרבנים ומכניע צינורות עם פיתול של נחש, ופתאום שתי לגימות נהיו לי סעודה.

"רק להרטיב", הוא הוסיף.

רק.

הסתכלתי על הכוסיית. היה לה ריח של מחסן תרופות ושל פלסטיק. בפה היה לי טעם מריר. הבטן, עם התחבשושות והצינורות והכל, הרגישה שייכת למישהו אחר.

יומיים קודם, או שלושה, הזמן שם איבד צורה, הייתי בדרך לצפת. קליינט קבוע, ר' מנשה מלכה, התקשר לטלפון שלי ואמר, "אריה, הצינורות במטבח עשו עלי מרד. מים מתחת לארונות, אשתי אומרת שזה כבר כמו ים כנרת קטן..."

צחקתי. מנשה תמיד הגזים בנפח גבוה.

"אני מגיע", אמרתי לו.

"אבל זה צפת."

"צינור זה צינור. גם אם הוא בצפת."

ככה הייתי. מילה זו מילה. בעפולה כבר הכירו אותי. אריה שור, אינסטלציה. ישר. לא הכי זול בשוק, אבל עבודה טובה ושווה כל שקל. הייתה לי גאוונה בזה. בן אדם צריך לדעת איפה הוא עומד. אבא שלי, עליו השלום, היה אומר לי כשהייתי ילד ומחזיק לו את הפנס מתחת לכיור, "אריה, מים תמיד מוצאים חור. וגם שקר תמיד נמצא לבסוף, לעולם אל תשקרי!"

זה נשאר.

באותו ערב מוקדם הכביש התחיל לטפס. העליות של צפת אינן כביש אלא יוכוח. פיתול אחרי פיתול, ההגה מתקן, האור נמרח על שמשה עם אבק דק. בפיתול אחד, מהסוג שגורם לך פתאום להתיישב ישר, הרכב החליק. או שאני החלקתי. דוושתי הגז נענתה לי מוזר. גדר הבטיחות התקרבה. מהר מדי.

ברזל. ריח שרוף. צפירה של מישהו מאחור. אחר כך אמבולנס.

החובש שם עלי שמכיכה דקה והיד שלו עבדה מהר, יסודי כמו יונה שמנקרת גרגרים, בלי רעש מיותר. באמבולנס היה ריח של כפפות וחומר חיטוי. מישהו אמר "בטן". מישהו אמר "זיו". אני.... ניסיתי להיזכר אם סגרתי את הברז הראשי אצל הלקוח אתמול בבוקר.

אין דרך נורמלית לכתוב את זה בלי להישמע משוגע. הלחם היה לחם. קצת יבש בקצה. טיפת מלח. ובכל זאת, בכל לעיסה נפתח בי חדר שחשבתי שכבר ננעל.

פתאום דפקו בדלת. השכן מלמטה, פייבל, עמד שם עם קופסה. "אשתי שלחה. דג. אל תעשה פרצוף, זה בלי חריף." אחריו הגיעו זוג שכנים עם קוגל. אחר כך ר' מנשה מלכה מצפת, כן, אותו אחד עם הנזילה. התברר שהנזילה תוקנה לבסוף בידי בחור אחר, אבל מנשה לא בא לדבר על צינורות. הוא הביא סליטים ואמר, "בגללי נסעתה..." לא יודע היכן התאחסן בשבת. לב זהב יש לו. הייתה שתיקה קצרה. ואז עוד דפיקה. ועוד אחת. אנשים נכנסו, יצאו, הביאו משהו קטן, לקחו חתיכה, עשו "לחיים". הבית התמלא רעש של כסאות, צלחות, ילדים שנשלחו לחדר וחזרו תוך חצי דקה. יותר מעשרה היו שם בסוף. כיבדתי את פייבל בזימון. הוא סירב, בטח שסירב, עשה תנועות עם הידיים כאילו אני מוסר לו משאית בלי רישיון. "אתה בעל השמחה." "דווקא אתה!" אמרתי. כך ההלכה אומרת. הוא הביט בי שנייה אחת יותר ממה שציפיתי. אחר כך הבנתי. אם תרצו. פייבל היה זה שרץ בין השכנים, ביקש שיבואו בלי להגיד לי... התחלנו ברכת המזון.

"נברך אלוקינו שאכלנו משלו..." המילים כאילו צעדו על השולחן, בין צלחות חד פעמיות, בין פיזורי חלה, בין קוגל שנחתך לא יפה. כשהגענו ל"ככתוב ואכלת ושבעת וברכת", משהו בי נתקע. כמו בורג ישן שסוף סוף משתחרר, ומשאיר חלודה על המברג. "ואכלת. ושבעת. וברכת."

כל השנים חשבתי שהפלא נמצא בעיקר ב"וברכת". לומר תודה. להיות בן אדם שמרים ראש אחרי האוכל. יפה. נכון. אבל "ואכלת ושבעת" עמד שם פתאום כמו שכן שקט שלא שמתי לב אליו שלושים וחמש שנה. לאכול ממש. דרך הפה. לבלוע בלי מכונה. לשבוע בלי שקית שקופה שתלויה מעליך כמו פסק דין רפואי.

ניסיתי להמשיך. הקול ברח לצדדים. זאביק לא היה שם, אבל שמעתי אותו בראש אומר, "אחי, לחם זה דלק." אחרי הברכה אמרתי להם, כמה מילים שנפלו לי מהפה.

"תמיד חשבתי שאני מברך על פרנסה. על שפע. על זה שיש אוכל בבית. היום... היום החתיכת לחם הזאת ניצחה אותי. כל המאכלים הטעמיים בעולם, באמת, שימתינו בתור. הטעם של הברכה, אחרי שאתה מבין מה זה לאכול, הוא יותר מתוק מהם."

אחר כך פייבל אסף צלחות, מנשה זרק איזה בדיחה. צחקתי, והבטן משכה קצת. לא כמו פעם. כאב קטן, רק להזכיר שיש עוד חשבון פתוח.

במוצאי שבת נשארה על השולחן חתיכת חלה עטופה במפית. לא גדולה. אפילו מבישה בגודל שלה. רציתי לזרוק, אחר כך החלטתי, לא! שמתי אותה בשקית, סגרתי עם הקליפס הכחול, והנחתי בצד.

מחר אולי אתקן את הברד. או שלא מחר. קודם אבדוק אם אני עדיין יודע להחזיק מפתח שוודי בלי לחשוב על וריד.

ר' חיים לייב הוא בן דודי מחדרה. ראש כולל. אדם שהזמן שלו מחולק לדקות דקות, כל דקה עם מטרה משלה. כשראיתי אותו בפתח החדר, עם המעיל השחור שקיבל אבק נסיעה ועם שקית קטנה של ענבים ביד בשביל המבקרים, הרגשתי כאילו נפתח לי איזה חלון, אף שהחלון של בית החולים היה סגור...

ניסיתי להתיישב, האחות גערה בי מהמסדרון. "לא לקום!" ר' חיים לייב חיך בזווית קטנה.

הוא ישב. לא שאל מיד איך אני מרגיש. אנשים חכמים לא דורסים עם שאלות כאלו. הוא הניח את השקית בצד, העביר אצבע על שפת הכוס הריקה שלי, כאילו בדק אם העולם עדיין עגול.

אחרי כמה דקות נשברתי. "תגיד לי סגולה." הוא הביט בי.

"אני רציני. משהו. פרק מסוים. צדקה. שם של רב. לא יודע. כמה זמן אפשר ככה? אני שוכב כמו צב הפוך - לא יכול לעזור לעצמי. כולם אומרים סבלנות, סבלנות. שייקחו הם את הסבלנות ויתנו לי להתחיל לאכול."

ר' חיים לייב לא קפץ עם תשובה. הוא פתח את הסידור הקטן שלו, והרהר. "בסגולות אינני מבין, אריה."

"אז במה?" "בתפילה קצת. גם בזה בקושי, אבל מעט." כעסתי עליו באותו רגע. אהבתי אותו וכעסתי עליו. רציתי מפתח, והוא הביא לי דלת.

"כולם מתפללים עליך," אמר. "יוסי סיפר לי. השכנים בעפולה. החברים בבית הכנסת. אפילו בתלמודי תורה כתבו את השם שלך על הלוח, אריה בן... לרפואה שלימה. ילדים אומרים את זה. אתה יודע מה זה תפילה של ילד? הם מתפללים עליך אפילו בלי להכיר!" "ילד אומר מה שהמלמד אומר."

"לפעמים... ולפעמים התפילה שלו עולה נקי יותר מכל החשבונות שלנו." זאביק מהצד עשה קול של שיעול שלא היה שיעול... לעולם לא תבין מה שעובר עלינו. ר' חיים לייב לא נעלב. אצלו העלבון היה כנראה פריט שלא בא בחשבון. בלילה ההוא ביקשתי מיוסי שיביא לי תהילים. רציתי להתפלל, האמת שגם פחדתי. פשוט פחדתי שהגוף ישכח. שאם לא אדבר, גם הדיבור יתחיל לקבל מזון דרך וריד...

חודש עבר. חודש מורט עצבים. הרופאים עבדו, בדקו, מדדו. אני למדתי ללכת במסדרון בצעדים קטנים, גורר עמוד אינפוזיה כמו כלב עקשן. לפעמים זאביק היה צועק מהמיטה, "אללה שור, מרתון טבריה!" ואני הייתי מגיב לו בתנועה של ביטול, תנועה מכובדת יחסית למצב.

לאט לאט נתנו לי יותר. נוזלים. אחר כך משהו דליל. הגוף קיבל כל דבר בחשדנות. בסוף שחררו אותי הביתה, עם הוראות, מספר טלפון של המחלקה, ושורה ארוכה של "אם". אם כאבים. אם חום. אם הקאות. אם משהו לא נראה...

בבית בעפולה הכל היה אותו דבר. הברד בכיור טפטף טיפה אחת כל כמה דקות. אני, אריה שור, האינסטלטור, שמעתי אותו בלילה ולא יכולתי לתקן. צחוק הגורל...

שבועיים אחרי השחרור התקשרו מבית החולים. מותר מעט לחם. מעט.

הייתי יכול לקחת פרוסה באותו רגע. באמת. הלחם כבר היה בבית, עטוף בשקית עם קליפס כחול. עמדתי מולו במטבח. הריח שלו עלה פשוט, וגירה אותי ברמה שאינני יכול לתאר. היד שלי נגעה בשקית.

'שבת', אמרתי לעצמי. אחכה עם זה לכבוד שבת! בשבת לא הזמנתי אף אחד. רציתי סעודה שקטה. אני, המשפחה הקרובה, חלה קטנה, מרק צח. אשתי עמדה ליד המטבח ושמרה שלא אעשה שטויות.

"רק מה שאמרתי," אמרה בקול שמנסה להיות רגיל.

"אני לא תינוק!" "בענייני לחם אתה תינוק היום..."

היא צדקה, ידעה מה עובר עלי. עשיתי קידוש. היד שלי החזיקה את הכוס בזהירות. החלה עמדה מכוסה, שמנמנה, תמימה, כאילו אינה יודעת איזה משפט מתנהל סביבה. ברכת "המוציא" לאט. חתיכה קטנה. פחות מכזית כמעט. שמתי בפה. לעסתי.

יודע תדע - ידיעות מעניינות ממרחבי הש"ס

- * המדקדק בשמועותיו להבינם עד שיתיישבו על לבו הרי הם מתקיימות בידו (עירובין ג).
- * לימוד מסכת עמוקה וחמורה, מסדר קדשים (ולאו דווקא, אלא גם שאר ענינים) מעורר את הלומד, רש"י (עירובין ג: ד"ה מסכתא).
- * תלמיד חבר פירשו חכם כמותו אלא שלמד ממנו דבר א' או יותר (רש"י עירובין סג).
- * שמואל הורה לפסוק כרב החולק עליו (עירובין צ:).